

Arkivsak-dok. 23/26535-1
Saksbehandler Thomas Engh

Saksgang
Formannskapet 2023 - 2027
Bystyret 2023 - 2027

Møtedato
02.11.2023
14.11.2023

Sak nr.
2/23

Sluttbehandling - Handlingsprogram for næringsutvikling

Saksordførersak.

Saksordfører: Therese Thorbjørnsen

Medsaksbehandlere: Ellen T. Bråtekas, Elisabeth Drillestad Engebretsen

Saksordførers innstilling:

Legges fram i møtet

Vedlegg:

Handlingsprogram for næringsutvikling 2023-2030

Vurdering av høringsinnspill

Høringsinnspill til handlingsprogram for næringsutvikling - fra Sarpsborg Næringsforening

Høringsinnspill til handlingsprogram for næringsutvikling - fra iSarpsborg AS

Høringsinnspill til handlingsprogram for næringsutvikling - fra Sarpsborg Idrettsråd

Høringsinnspill til handlingsprogram for næringsutvikling - fra Fjordakademiet

Menon Economics - Næringsutvikling i Viken etter covid

UiS - Smarte diversifiseringsmuligheter

Sammendrag:

Sarpsborg kommune skal utarbeide et handlingsprogram for næringsutvikling i 2023, jf. bystyrets vedtak av 15. desember 2022.

Sarpsborg kommune har i kommuneplanens samfunnsdel en målsetting om en årlig arbeidsplassvekst på 1,5 prosent frem til 2030. Veksten i antall arbeidsplasser fra 2017-2022 har vært på 1,0 prosent årlig. I privat sektor har det imidlertid vært en negativ arbeidsplassutvikling, noe som er hovedutfordring. Handlingsprogrammet er derfor innrettet med tanke på å stimulere til økt arbeidsplassvekst i privat sektor.

Formannskapet vedtok 31. august 2023 å legge handlingsprogrammet ut på høring med høringsfrist 28. september 2023, jf. sak PS 74/23.

Forslag til handlingsprogram anbefaler å utforske fem «bransjer» med mulighet for økt arbeidsplassvekst og verdiskaping. Disse er:

- Grønn industri - Grønne skiftet.
- Digitalisering og forretningsmessig tjenesteyting.
- Helsebasert næring.

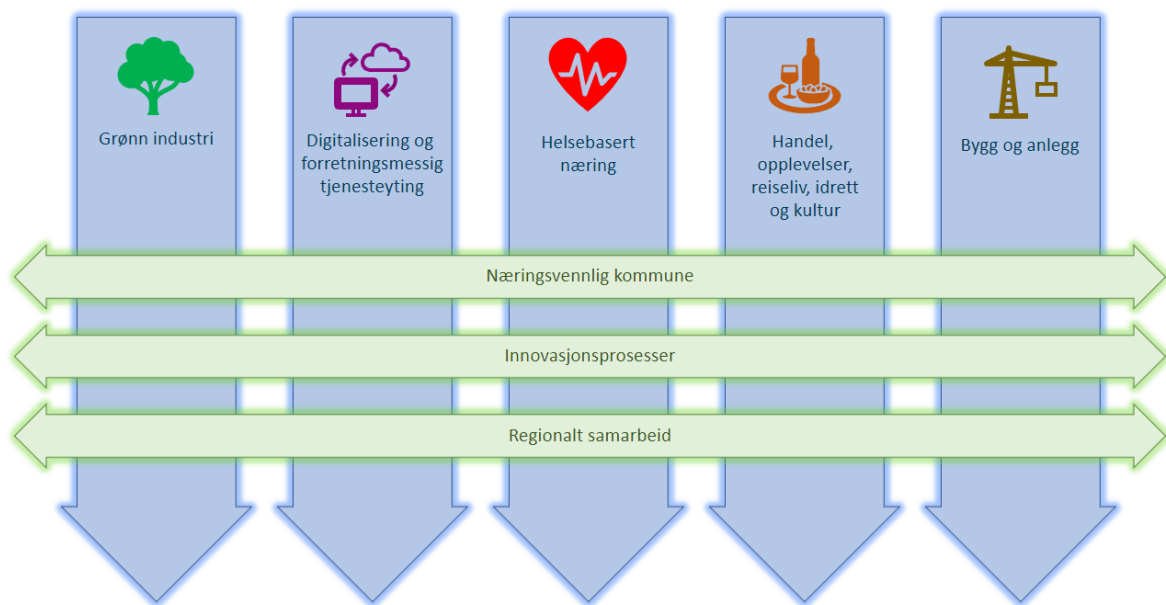
- Handel, reiseliv, opplevelser og kultur.
- Bygg og anlegg.

Videre pekes det på tre innsatsfaktorer som vil være viktige for å få ønsket næringsutvikling:

- Å være en næringsvennlig kommune.
- Å tilrettelegge for åpne innovasjonsprosesser.
- Å delta i det regionale samarbeidet.

Det har kommet fire høringsinnspill. Etter vurdering av høringsinnspillene anbefaler kommunedirektøren å gjøre endringer i handlingsprogrammet på ett punkt; å inkludere idrett på lik linje med kultur i bransjekategorien handel, opplevelser, reiseliv og kultur (besøk- og opplevelsesnæringene).

Nedenstående modell illustrerer innretningen på handlingsprogrammet etter høringsinnspill.

Kommunedirektøren anbefaler at revidert handlingsprogram for næringsutvikling vedtas.

Utredning:

I bystyrets møte 15. desember 2022 ble det under behandlingen av budsjett og handlingsplan 2023 - 026 enstemmig vedtatt følgende:

Næringsattraktivitet og byutvikling:

- 1) Utforme tiltak med sikte på å gjøre kommunens organisasjon i bedre stand til å skape næringsattraktivitet og fremme byutvikling, og få til samspill og samskaping med næringsliv, frivilligheten og andre aktører i Sarpsborg. Det må ses på løsninger på tvers av kommuneområdene, særlig samfunn og teknisk. Det fremmes politisk sak om tiltakene.
- 2) «Utarbeide et handlingsprogram for næringsutvikling som beskriver strategier for Sarpsborg kommunes arbeid med dette».

Dette saksframlegget gjelder oppfølging av punkt 2 og sluttbehandling av Handlingsprogrammet for næring 2023 - 2030. Punkt 1 følges opp i egen sak.

Punkt 2 er fulgt opp på følgende måte:

- a. Behandling av oppstartsnotat i formannskapet 13. februar 2023, jf. sak PS 5/23.
- b. Behandling av underveismelding i formannskapet 1. juni 2023, jf. sak PS 50/23.
- c. Behandling av høringsutkast i formannskapet 31. august 2023, jf. sak PS 74/23.
Formannskapet vedtok å legge handlingsprogrammet ut på høring med høringsfrist 28. september 2023.

I budsjett og handlingsplan 2023 - 2026 har bystyret også vedtatt at det skal utarbeides strategi og kriterier for bruk av et framtidig Bykraft- og næringsfond for Sarpsborg kommune. Oppstartsnotat om by- og næringsutviklingsfond ble behandlet av formannskapet 28. september 2023, jf. sak PS 86/23.

Dagens situasjon

Gjennom kommunens samfunnsplan er det synliggjort en målsetting om at Sarpsborg skal ha minst 33.000 arbeidsplasser i 2030. Dette forutsetter en økning på rundt 6.000 fra 2017 til 2030. Veksten i antall arbeidsplasser må da være på 1,5 prosent årlig.

Veksten i antall arbeidsplasser fra 2017-2022 har vært på 1,0 prosent årlig.

Sarpsborg kommune bruker Telemarksforskning sin attraktivitetsmodell for å måle og evaluere nærings- og bostedsattraktivitet over tid. Telemarksforskning presenterte følgende nøkkeltall til formannskapet 27. april i år. Tallene i parentes viser Sarpsborg kommunes plassering blant landets 356 kommuner:

- Sarpsborgs næringsattraktivitet har vært svært lav i perioden 2018 - 2022 (plass 344).
- Arbeidsplassveksten i privat sektor i Sarpsborg har vært på - 6,5% i perioden 2020 - 2022 (plass 286). Norge har i samme periode hatt en vekst på 6,3%.
- Sarpsborgs andel av den totale verdiskapingen i Norge har gått ned siste tre år.
- Produktiviteten øker sammenliknet med landet (plass 116).
- Sarpsborg er omtrent på landsgjennomsnittet når det gjelder antall nyetableringer (plass 114).
- Sarpsborg har svært lav aldersjustert sysselsettingsandel (plass 342).

Medvirkning i innspillsfasen

I utarbeidelsen av Handlingsprogrammet ble det våren 2023 gjennomført åpne medvirkningsmøter i samarbeid med henholdsvis Sarpsborg Næringsforening og iSarpsborg:

- Næringslivet, på SPIN – Innovasjonshuset Sarpsborg i samarbeid med Sarpsborg Næringsforening
- Handel, besøk- og reiselivsnæringen på restaurant SØM i samarbeid med iSarpsborg.

I tillegg ble det gjennomført medvirkningsmøter med utvalgte bedrifter og organisasjoner:

- Sarpsborg Næringsforening - styret.
- Sarpsborg Næringsforening - alliansepartnere.
- iSarpsborg - styret.
- Styringsgruppen for SPIN (Innovasjon Norge, Smart Innovation Norway, Blender og Sarpsborg Næringsforening).
- Søndre Viken Næringsregion (Fredrikstad kommune, Halden kommune, Aremark kommune og Viken fylkeskommune).
- Østfold Energi AS.
- Colligo AS.
- Ådalen Truck AS.
- Paxster AS.
- Inspiria Vitensenter.

- Deltagruppen.
- NAV.

I underkant av 100 bedrifter og organisasjoner deltok i medvirkningsmøtene våren 2023, og det kom inn godt over 500 forslag og innspill til utarbeidelsen av handlingsprogrammet.

Høringsinnspill

Utkast til handlingsprogram var på høring i perioden 4. – 25. september. Det kom fire høringsinnspill til utkastet. Innspillene kom fra:

1. Sarpsborg Næringsforening
2. iSarpsborg AS
3. Sarpsborg Idrettsråd
4. Stiftelsen Fjordakademiet

iSarpsborg og Sarpsborg Idrettsråd har poengtert at idrett og kultur bør sidestilles i et besøksperspektiv. Videre at kommunen bør være en «ja-kommune» og legge forholdene bedre til rette for at idrettslag skal kunne arrangere store idrettsstevner

Kommunedirektøren støtter dette synspunktet. Kultur og store idrettsarrangement trekker mange besøkende til Sarpsborg, både egne innbyggere og utenbys fra. Disse besøkende bidrar til omsetning for overnattings- og restaurantbransjen, og også til handelsbransjen. I revidert handlingsprogram er derfor idrett inkludert som en del av besøksnæringene.

Næringsforeningen mener at utkast til handlingsprogram for næringsutvikling er et godt verktøy for næringsutvikling og samhandling. Næringsforeningen påpeker videre at Sarpsborg kommune med dette handlingsprogrammet får en viktig pådriverrolle når det gjelder innovasjon og at det må jobbes smartere, mer målrettet og systematisk med innovasjon. Videre forutsetter Sarpsborg Næringsforening at Sarpsborg kommune vil ha en ressursbruk og organisering som gir gjennomføringskraft.

Kommunedirektøren kommer med en egen sak til bystyret med tiltak som skal gjøre kommunens organisasjon i bedre stand til å skape næringsattraktivitet og fremme byutvikling, og få til samspill og samskaping med næringsliv, frivilligheten og andre aktører i Sarpsborg, jf. bystyrets vedtak fra 15. desember 2022. Kommunedirektørens vurdering av framtidig ressursbruk på næringsområdet avklares i årlige handlingsplaner og budsjett.

Innspillene fra Stiftelsen Fjordakademiet omhandler både marin og maritim næringsutvikling, besøksnæring og undervisning. Sarpsborg kommune deler sine sjø- og kystområder med Fredrikstad, Hvaler og Halden og utvikling av disse områdene bør skje i et regionalt perspektiv. Kommunene er allerede involvert i regjeringens satsing på Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv. Videre har Viken fylkeskommune i sak PS 173/22 «Videre satsing på marin bioøkonomi» vedtatt en videre satsing innenfor dette området. Kommunedirektøren mener det er riktig å satse videre på initiativene og prosjektene som allerede er igangsatt og vil derfor ikke anbefale å ta innspillene til følge.

Kommunedirektøren viser ellers til vedlegg «Vurdering av innspill til Handlingsprogram for næringsutvikling» der det gis en oppsummering av alle høringsinnspillene og kommunedirektørens vurdering av disse.

Handlingsprogrammets formål og innretning etter høring

Handlingsprogrammet tar utgangspunkt i samfunnsplanens visjon, mål og strategier for næringsattraktivitet, og programmet bygges rundt fem delmål fra samfunnsplanen:

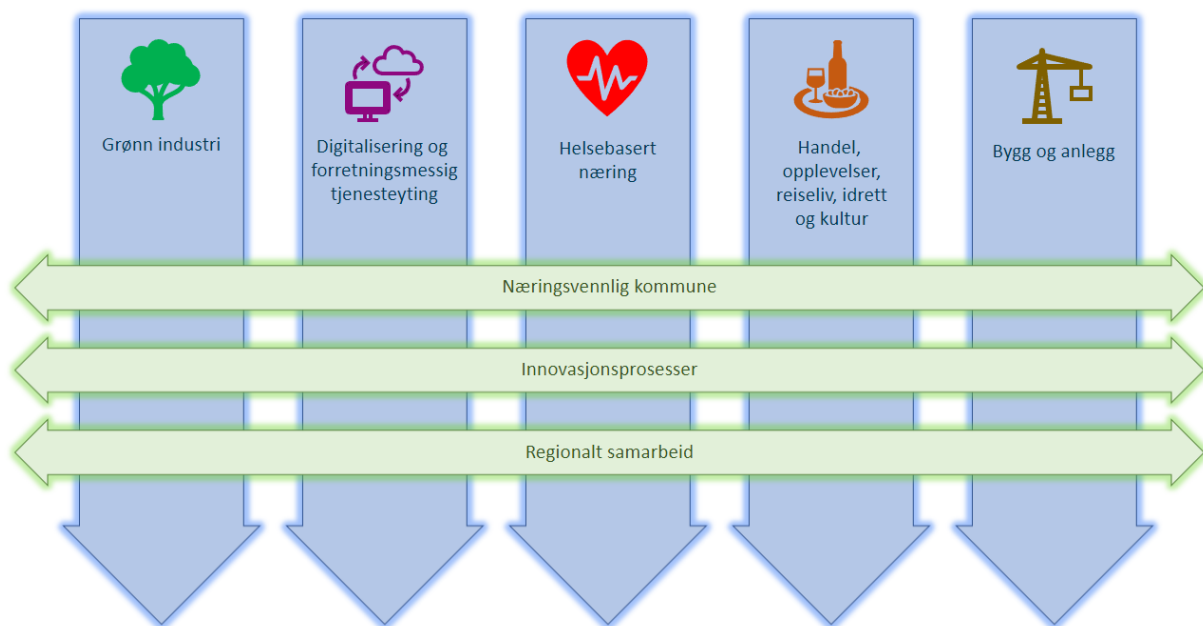
1. Sarpsborg og Søndre Østfold næringsregion er et attraktivt område å etablere ny virksomhet, og eksisterende virksomheter har gode muligheter for vekst og lønnsomhet.
2. Sarpsborg og Søndre Østfold næringsregion har et bærekraftig og framtidsrettet næringsliv.
3. Søndre Østfold oppfattes som en helhetlig og attraktiv næringsregion.
4. Næringslivet har tilgang til relevant kompetanse for morgendagens utfordringer.
5. Sarpsborgs innbyggere har en meningsfull hverdag i alle livsfaser.

For hvert av delmålene følger det en beskrivelse av de strategiske grepene hentet fra samfunnsplanen. Handlingsprogrammet lister opp tiltak knyttet til de strategiske grepene.

På grunn av negativ utvikling i arbeidsplassutviklingen i privat sektor har handlingsprogrammet blitt rettet mot å stimulere til økt vekst og verdiskaping i denne sektoren. Dette er viktig av flere årsaker.

For det første vil en god arbeidsplassvekst i privat sektor påvirke bostedsattraktiviteten og byutviklingen positivt. For det andre vil økt verdiskaping i privat sektor gi grunnlag for investeringer og økt økonomisk velstand for både kommune og innbyggere. Og for det tredje vil flere arbeidsplasser i privat sektor være viktig for å øke sysselsettingsandelen i Sarpsborg. Det er privat sektor som har størst mulighet til å inkludere de som har hull i CV-en og sliter med å komme inn i arbeidslivet.

Nedenstående modell illustrerer innretningen på handlingsprogrammet.

Vertikalene beskriver satsningsområder for ny vekst i næringslivet i Sarpsborg og regionen basert på våre naturlige konkurransemessige fortrinn (Menon Economics, Næringslivet i Viken etter Covid), Universitetet i Stavanger DiveOpp rapport NR 22/10).

Horisontalene beskriver de innsatsfaktorene kommunen har for å legge til rette for økt arbeidsplassvekst og verdiskaping.

Bransjer med potensial for økt arbeidsplassvekst og verdiskaping (vertikalene)
Gjennom ulike analyser gjennomført i 2022 (Menon Economics, Næringslivet i Viken etter Covid), Universitetet i Stavanger DiveOpp rapport NR 22/10) er det identifisert næringsområder der regionen effektivt kan koble ressurser og kompetansefortrinn med

markedspotensialer. Å søke etter områder for ny vekst basert på regionale naturlige konkurransemessige fortrinn kalles for Smart spesialisering. Smart spesialisering handler om å styrke regionenes robusthet og omstillingsevne ved å bygge på eksisterende fortrinn og vektlegge betydningen av forskning og kompetanse i utvikling av et større næringsmangfold.

Kommunedirektøren anbefaler at følgende satsningsområder legges til grunn for videre utforskning av forretningsmuligheter og -modeller i handlingsprogrammet:

- Muligheter innen det grønne skiftet - Grønn industri.
- Muligheter innen digitalisering og forretningsmessig tjenesteyting.
- Muligheter innen helsebasert næring.
- Muligheter innen handel, reiseliv, opplevelser, idrett og kultur.
- Muligheter innen bygg og anlegg.

Innsatsfaktorene (horisontalene)

I handlingsprogrammet pekes det på tre innsatsfaktorer som vil være viktige for å få ønsket næringsutvikling:

- Å være en næringsvennlig kommune, som innebærer:
 - at kommunen har en tydelig, serviceinnstilt og proaktiv vertskapsrolle overfor næringslivet, og lytter til næringslivets behov.
 - at næringslivet har høyeste prioritet ved regulerings- og byggesaker.
 - at kommunen vektlegger å stimulere til ny næringsutvikling gjennom bruk av innovative anskaffelser og bruk av næringsfond.
 - at kommunen sikrer næringslivets behov for næringsarealer.
- Å tilrettelegge for åpne innovasjonsprosesser, som innebærer:
 - at kommunen inngår langsiktige, strategiske partnerskap for vekst og utvikling med aktører innenfor anvendt forskning og akademia, bedriftsklynger og nettverk, innovasjonsselskap og inkubatorer. Målet er å bistå lokalt næringsliv med å knytte seg til ulike innovasjonsmiljøer, samt sikre lokalt næringsliv kapital til innovasjon og utvikling.
- Å delta i det regionale samarbeidet, som innebærer:
 - At vi samarbeider gjennom ulike regionale organer og står sammen som en region i konkurranse mot andre regioner. Viktige regionale samarbeidsarenaer er Søndre Østfold interkommunale politiske råd, Partnerskapet for næringsutvikling i Østfold og Oslo interkommunale politiske råd.

Kommunedirektøren anbefaler at revidert handlingsprogram for næringsutvikling vedtas.

Konsekvenser økonomi, miljø og folkehelse:

Økonomi:

Flere av tiltakene i handlingsprogrammet vil kreve økte budsjetttrammer. Kommunedirektøren vil vurdere tiltak inn i kommende budsjett- og handlingsplaner.

Miljø:

Handlingsprogrammet er utformet med utgangspunkt i kommunens samfunnsplan og FNs bærekraftsmål. Det legges vekt på at næringslivet utnytter det mulighetsrommet det grønne skiftet gir. Videre legges det stor vekt på å videreføre arbeidet med å sikre næringslivet tilstrekkelig fornybar energi og karbonfangst for å redusere klimagassutslippene lokalt.

Folkehelse:

Handlingsprogrammet omhandler tiltak som har som mål å øke sysselsettingsgraden og redusere utenforskapet. Næringslivet har gjennom medvirkningsprosessen vært tydelige på at de ønsker å legge til rette for økt mangfold og inkludering i arbeidslivet. Lykkes dette arbeidet vil det gi en positiv effekt på folkehelsen.

Kommunedirektørens anbefaling:

Handlingsprogram for næringsutvikling 2023-2030 vedtas.